

Hoe planten en dieren worden beschermd

De bescherming van planten- en diersoorten is sinds 2002 vastgelegd in de Flora- en faunawet. Om de uitvoering van die wet hanteerbaar te houden, zijn verschillende gedragscodes in het leven geroepen. Die mogen best wat meer onder de aandacht komen, vindt Gert-Jan Koopman, natuurtechnisch adviseur van HEEM.

De behaarde rode bosmier en de kleine modderkruiper. Maar ook de purperstrepparemoervlinder en de geelbuikvuurpad. En wat te denken van het bleek bosvogeltje en het hondskruid? Het zijn voorbeelden van in Nederland voorkomende planten en dieren die worden beschermd dankzij de Flora- en faunawet. Wie als groenbedrijf aan de slag

wil in gebieden waar beschermde flora en fauna voorkomt, heeft een ontheffing nodig. In de praktijk levert dat een bijna onwerkbaar situatie op, zegt natuurtechnisch adviseur Gert-Jan Koopman van HEEM (*zie kader 'Wat is HEEM'*). Koopman: 'Want het kan zomaar drie maanden duren voordat je een ontheffing krijgt en dan is de uit te voeren

Links: Beemdtkroon.
Rechts: Grasklokje met weidehommel.

Gerrit-Jan Koopman: 'Op bepaalde plekken heb je nèt een andere benadering nodig'

klus helemaal niet meer actueel. Al snel na de invoering van de wet begreep iedere betrokkene dat dit niet werkte en dus werd er gewoon naar eigen inzicht gewerkt. Met het risico dat je als groenbedrijf achteraf een boete kon krijgen. Alleen als het echt niet anders kon, werd er een ontheffing aangevraagd.'

GEDRAGSCODES

Omdat de Flora- en faunawet op Europees niveau was geregeld, diende er toch echt aan de voorschriften te worden voldaan. Op initiatief van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit werden er daarom gedragscodes opgesteld. Sectoren, organisaties of bedrijfsschappen geven hierin aan hoe ze tijdens werkzaamheden schade aan beschermde planten en dieren voorkomen of minimaliseren. Wie volgens een code werkt, hoeft

WAT IS HEEM?

HEEM betekent letterlijk 'besloten boereerf'. Het heeft daarnaast de betekenis van directe omgeving en inheems. De naam weerspiegelt de activiteiten van het bedrijf: het ontwikkelen en toepassen van natuurlijke inheemse vegetaties in de leefomgeving van mensen. Gert-Jan Koopman: 'HEEM is eigenlijk een kenniscentrum voor acht aangesloten hoveniersbedrijven. Wij hebben kennis van wilde planten en natuurlijke begroeiingen en geven hoveniersbedrijven advies over de toepassingsmogelijkheden daarvan. Daarvoor leveren we inheemse zaden uit onze eigen kwekerij. Het doel daarbij is om de natuur terug in de stad te krijgen en ervoor te zorgen dat we goed met onze omgeving omgaan. Openbaar groen is heel erg een eenheidshap. De beplanting in Groningen wijkt bijvoorbeeld wei-

nig af van die in Limburg. Met de wilde vegetatie die wij kweken kijken we naar de omgeving waar het in terecht komt en welke soort vegetatie er thuishoort. Daarmee maak je een natuurlijker product en krijg je het streekeigen karakter weer terug.' De acht bij HEEM aangesloten partners zijn gespecialiseerd in de realisatie en het beheer van natuurontwikkelingsprojecten. Ze zijn verspreid over heel Nederland: Binder Groenprojecten uit Rhooon, Groenvoorziening A.J. van der Werf uit Bedum, Jonkers Hoveniers uit Venlo, Hoek Hoveniers uit Amsterdam, Ginkel Groep uit Veenendaal, Verhoeve Groen uit Jirnsom, Van de Haar Groep uit Wekerom en Van Helvoirt Groenprojecten uit Berkel-Enschot. De partners werken samen met Bronnen, centrum voor de verspreiding van inheemse houtige gewassen.

niet langer meer een ontheffing aan te vragen. Bij het opstellen van de codes waren de direct belanghebbenden betrokken. In de Gedragscode recreatie hebben bijvoorbeeld Recron (vereniging van recreatieondernemers) en HISWA (belangenvereniging voor handel en industrie op het gebied van scheepsbouw en watersport) vastgelegd hoe bedrijven in de recreatiesector bij buitenwerkzaamheden zoals baggeren of snoeien moeten omgaan met plant en dier. De Gedragscode zorgvuldig bosbeheer van Vogelbescherming Nederland en het Bosschap (bestuursorgaan van het bosbedrijfsleven) schrijft voor hoe er in het bos gewerkt moet worden. Enkele waterschappen en het ministerie van LNV zijn verantwoordelijk voor de Gedragscode

*Links: Kievitsjong.
Rechts: Wilde cichorei.*

GROEN

de Flora- en faunawet voor waterschappen. Vereniging Stadswerk Nederland (vereniging voor professionals op het gebied van de fysieke leefomgeving) en de VHG (branchevereniging voor ondernemers in het groen) waren verantwoordelijk voor de Gedragscode bestendig beheer gemeentelijke groenvoorzieningen.

BESTENDIG BEHEER

De laatste gedragscode bevindt zich op het werktein van Gert-Jan Koopman: 'Hoveniers die werken volgens de Gedragscode bestendig beheer gemeentelijke groenvoorzieningen hebben dus geen ontheffing nodig, dat wil zeggen: zolang hun werkzaamheden vallen onder bestendig beheer.' Onderhoud op vaste momenten dus. Belangrijk onderhoud bovendien, benadrukt Gert-Jan. 'Stel: je hebt een berm en die maai je twee keer per jaar op een vast tijdstip. Op die berm groeien orchideeën. Dan kan ervoor worden gekozen om die berm niet meer te maaien, maar het beheer is altijd al geweest om dat regelmatig te doen. Die orchideeën staan daar waarschijnlijk zelfs omdat ze baat hebben bij dat twee keer per jaar maaien. Bij bestendig beheer gaat het dus over flora en fauna dat zich prima bij dat beheer thuis voelt. Om dat in goede banen te leiden moet er volgens de gedragscode een plan van aanpak worden gemaakt waarin de hovenier aangeeft wat hij gaat doen om de orchideeën te beschermen. Verder is er een risicoanalyse nodig waarin de risico's worden vastgelegd en dienen medewerkers een speciale opleiding te hebben gehad.' (zie kader 'Opleiding')

SOORTEN

De planten en dieren waarmee rekening moet wor-

den gehouden staan vermeld in de gedragscode: van zoogdieren en vissen tot vaatplanten en libellen. Het is de taak van de opdrachtgever van een project - de gemeente - aan te geven met welke soorten precies rekening moet worden gehouden. Uiteraard moeten de soorten in het werkgebied voorkomen. Het uitvoerend groenbedrijf is vervolgens verplicht daar rekening mee te houden. Als een gemeente geen of te weinig informatie geeft, dan kan een bedrijf zelf onderzoek doen. Het is dan niet nodig om exact te weten welke soorten aanwezig zijn. Alle vogels zijn bijvoorbeeld al beschermd, dus dan doet er niet toe of het om een pimpelmees of een kuifmees gaat. Het gaat om een mees en een mees is een holenbroeder, dus die kun je op één hoop gooien en een bedrijf moet daar rekening mee houden.

OMSLACHTIG

Het werken met gedragscodes om een wet beter toepasbaar te maken lijkt op het eerste gezicht omslachtig, maar daar wil Koopman niet aan. 'In het verkeer zijn er tientallen regels, maar het gaat er vooral om dat je verkeersinzicht hebt en op die manier met de regels omgaat. We schaffen niet alle voorrangswegen af zodat rechts altijd voorrang heeft. Op bepaalde plekken heb je net een andere benadering nodig. Bovendien, als je een wet helemaal vastlegt, gaat het wrikken. Stel dat in een leefgebied waar onderhoudswerkzaamheden moeten worden uitgevoerd twee soorten leven die dat gebied delen. Dat levert dus schade op voor een van de twee. In het plan van aanpak van de gedragscode en in de risicoanalyse wordt dan vastgelegd waarom en hoe de onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd gaan worden. Bijvoorbeeld door in het

*V.l.n.r. Bruin zandoogje op
Jakobskruid.
Levendbarende hagedis.
Waterviolier.
Salamander.*

Groene kikker.

geval van maaien tien procent van het gras te laten staan. Dat is dan in het voordeel voor een van de twee soorten, waarvan er op die plek toch al niet zoveel voorkwamen. Maar dat soort dingen moet je per situatie bekijken, dat is niet helemaal vast te leggen.'

WEERSTAND

Hoewel in theorie alles geregeld lijkt, is er in de praktijk nogal wat weerstand tegen de gedragscodes. Dat ligt volgens Gert-Jan Koopman voor een deel ook aan het ministerie. 'We hebben het over een gedragscode die geldt als een gemeente de opdrachtgever is, maar zodra dat een provincie of waterschap is geldt weer een andere code. En er zijn ook weer gemeenten die hun eigen gedragscode maken. Al die documenten stoelen wel op hetzelfde model, maar het wordt er niet gemakkelijker op. Ik snap niet waarom het ministerie al die gedragscodes maar goedkeurt en er niet gewoon voor één kiest.'

Een andere ergernis is dat bepaald nog niet iedere gemeente voldoende is ingevoerd in het werken met gedragscodes. 'Sommige gemeenten hebben

OPLEIDING

Bedrijven die met de *Gedragscode bestendig beheer gemeentelijke groenvoorzieningen* willen werken, moeten hun medewerkers scholen. De bedrijfsleider/werkvoorbereider moet alle aspecten uit de Flora- en faunawet kunnen vertalen naar een plan van aanpak en kennis hebben van onderhoudsmaatregelen, bestendig beheer, beschermde flora en fauna en de leefwijze daarvan. Ook moet hij inzicht hebben in de seizoensverschillen en moet hij risicoanalyses kunnen maken en uitwerken. De opzichter/uitvoerder moet beschermde flora en fauna en hun vaste rust- en verblijfplaatsen herkennen. Verder moet hij aangeleverde informatie over flora en fauna kunnen interpreteren, risicomangement kunnen uitvoeren en re-

levante gegevens kunnen registreren en terugkoppelen. Per werkploeg moet op een werklocatie minimaal één medewerker beschermde flora en fauna en hun vaste rust- en verblijfplaatsen kunnen herkennen. Ook moet deze medewerker zorgvuldig kunnen handelen, voldoende kennis van werktechnieken hebben en relevante informatie kunnen terugkoppelen naar de uitvoerder. Deze deskundigheden kunnen worden aangetoond door een certificaat van een erkend opleidingsinstituut te overleggen. Inmiddels bieden allerlei scholingsorganisaties, waaronder AOC's, opleidingen aan. De acht hoveniersbedrijven die volgens het HEEM-concept werken, hebben inmiddels ruim driehonderd medewerkers een opleiding gegeven bij Helicon in Velp.

er een ecooloog voor in dienst, maar over het algemeen dringt het nog niet helemaal door. Ik kom echt wel bestekken tegen waarin gemeenten eisen dat er volgens de gedragscode wordt gewerkt, maar ik kom ook bij gemeenten die zeggen: "Ja, we weten wel dat er iets aan de hand is of dat er iets aankomt, maar voorlopig doen we nog niks en wachten we even af." Groenbedrijven kunnen gerust zeggen dat ze een klus alleen willen doen als het gaat volgens de gedragscode. Dan kunnen zij tenminste aantonen dat ze hun werk doen met respect voor de natuur en de omgeving.'

Gedragscodes die planten en dieren moeten beschermen zijn er in soorten en maten. Veel gemeenten maken hun eigen codes, weliswaar geënt op hetzelfde model, maar toch verschillend. Zou het ministerie van LNV eigenlijk niet een uniforme code moeten opstellen en voorschrijven?

